№ 116. Sobota 18. Maja 1861. Rok wydania 51.

GAZETA LWOWSKA.

Z Dodatkami kosztuje w prenumeracie: Bez poczty: kwartalnie 4 zł.; miesięcznie 1 zł. 40 centów. Z pocztą kwartalnie 5 zł. miesiecznie 1 zł. 75 centów waluty austr. — Insercya w półkolumnie, drukiem garmont, 7 centów od wiersza. — Reklamacye są wolne od opłaty pocztowej.

PRZEGLĄD.

Monarchya Austryacka.

Sprawy krajowe.

(Pobór podatków na Węgrzech.)

Wiedeń. 15. maja. *Gazeta wiedeńska* pisze: Tylokrotnie wspomniane w dziennikach publicznych uchwały komitatów i działania ich organów względem uiszczania podatków monarchycznych były powodem, że na Węgrach zaprowadzić się musiało na czas nieograniczony, mianowicie aż do uregulowania tamecznych stosunków, inne jak dotąd postępowanie w sprawie poboru monarchycznych danin i podatków.

Niektóre wydziały komitatowe oświadczyły, że nie będą tamować poboru podatków, lecz i te nawet nie podały rządowi pomocnej ręki przy poborze, mniemały bowiem, że to nie byłoby zgodnem z ich konstytucyjnemi powinnościami. Nowo utworzone organa były tego samego mniemania, i takie samo było ich widzenie rzeczy. Wymawiały się więc od poboru podatków. W skutek tego przestały do skarbu państwa, funduszu krajowego i indemnizacyjnego zwykłe dochody wpływać zupełnie. Administracya państwa widziała się przeto zmuszoną takie zmiany zaprowadzić w manipulacyi poboru podatków, należącej dotąd do c. k. władz komitatowych, i urzędów ławniczych, aby z pewnością liczyć mogła na to, że dotychczasowe zaległości spłacone zostaną, i że tok uiszczania należytości, będzie się nadal regularnie odbywał.

Przystąpić do użycia skutecznych w tym względzie środków tem naglejszą okazało się potrzebą, ile że skarb państwa (pomijając inne dla Węgier ponoszone wydatki) musi takie, nader znaczne koszta ponosić, które wyłącznie do kraju Węgierskiego należą. Musi np. pokrywać wydatki na administracyę komitatów, musi płacić procenta indemnizacyjne, i realizować obligacye wylosowane.

Pokrywać dłużej wydatki kraju Węgierskiego z takich dochodów, do których Węgry nie przyłożyły się bynajmniej, sprzeciwiałoby się zasadom sprawiedliwości w obec innych krajów koronnych, a nawet uczuciom prawości przeważnie większej części węgierskiego narodu. Zważywszy i osądziwszy to, że pomimo wyżej określonej sytuacyi, polityczne organa nie zajęły się poborem podatków, administracya państwa widziała się zmuszoną, sprawę tę, którą niegdyś zatrudniały się c. k. władze komitatowe i urzęda ławnicze, powierzyć swoim własnym organom, a mianowicie c. k. powiatowym dyrekcyom skarbowym, które otrzymały już stosowne przepisy do wyjątkowego tej sprawy załatwienia.

Odnośnie do tych przepisów, gminy otrzymają poprzednio łagodne polecenie, aby na termin ściśle oznaczony wniosły do c. k. urzędów podatkowych zaległości podatkowe, a to pod karą użycia środków przymusowych. Jeżeli to polecenie będzie bezskuteczne, c. k. powiatowa dyrekcya skarbowa wyszle do gmin niesfornych i na koszt ich, specyalne komisye, i to w takim porządku, że gminy, które się odznaczają zamożnością, i największe mają zaległości, najprzód będą nawiedzone. Nadżupan, a w wolnych miastach królewskich burmistrz najprzód będą uwiadomieni o wysłaniu komisyi.

Każda taka komisya składać się będzie z urzędnika skarbowego, który sprawą kierować i zarazem pobór kontrolować będzie, i z urzędnika podatkowego z kaucyą, jako poborcy; obu wybierze c. k. powiatowa dyrekcya skarbowa, i zaopatrzy otwartym rozkazem, do rąk przewodnika komisyi, aby się wylegitymowali; c. k. powiatowa dyrekcya skarbowa odpowiedzialną jest za to, aby członkowie komisyi byli biegli w języku krajowym; dla bezpieczeństwa kasy, każda komisya będzie mieć odpowiednią liczbę żandarmeryi lub wojska; komisya jest zupełnie odpowiedzialna za roztropne obejście i ludzkie postępowanie z winnymi, jakoteż za bezpieczeństwo pieniędzy podatkowych.

Przybywszy do gminy komisya zawezwie najprzód wójta, aby jej złożył zapłacone dotąd podatkowe kwoty, i aby niezwłocznie zaczął odbierać przypadające należytości, a to w przytomności komisyi. Jeżeli wójt okaże w tem swoją gotowość, ogłosi natychmiast wezwanie do płacenia, gdyby się zaś wzbraniał, uczyni to komisya; w tym razie będzie pobierać sama. Jeżeli w przeciągu trzech dni komisya otrzyma małe wpłaty lub żadne, opuści gminę aż do czasu, w którym ta gmina otrzyma załogę wojskową.

Wojskowa załoga będzie wyłącznym gminy ciężarem, i trwać będzie póty, póki koszta komisyi całkowicie, a zaległości podatkowe i podatki, przynajmniej w dwóch trzecich częściach wypłacone nie będą. Jak tylko który z członków gminy wykaże się, że zapłacił część nań przypadającą, natychmiast uwolniony będzie od ponoszenia ciężaru kwaterunku wojskowego.

Komisye specyalne upoważnione są, w tych gminach gdzie wójci pomagają do poboru, na prośbę pojedynczych członków (a przeto gmin całych) przedłużyć termin do sześciu tygodni a to bez wszelkiej pisaniny, lecz tylko gdy tego istotne wymagają potrzeby.

Tym gminom, które na rachunek podatków poczyniły stosowne wpłaty, wolno jest prosić c. k. powiatowej dyrekcyi skarbowej o przedłużenie terminu, a w skutek tego o usunięcie załogi wojskowej, c. k. powiatowa dyrekcya skarbowa, winna jest takie prośby natychmiast załatwiać, a zezwalając na przedłużenie terminu, jednocześnie usunięcie załogi rozporządzić.

(Posiedzenie izby deputowanych z 15. maja.)

Początek o godzinie $10^1/_4$. Prezydent Dr. Hein. W loży dworskiej: Ich Cesarzew. MM. Arcyksiążę Rainer i Arcyksiężna Hildegarda i książę Waza. Na ławce ministeryalnej: Schmerling, Lasser, Pratobevera, Wickenburg i kontradmirał Wüllerstorf.

Prezydent zdaje sprawę z doręczenia adresu Jego c. k. Apostolskiej Mości. Gdy czytał odpowiedź Jego Ces. Mości powstali wszyscy deputowani. Prezydent wzniósł okrzyk na cześć Jego Ces. Mości, a izba powtórzyła trzykrotnie.

Potem upraszał prezydent członków izby, ażeby dla sprostowania listy deputowanych udzielić pisemnie potrzebnych wyjaśnień.

Izba przyjmuje jedną prośbę o urlop i odsela kilka petycyi do wydziału.

Deputowany *Giskra* i koledzy złożyli trzy wnioski względem zmiany kilku §§. ustawy zasadniczej: radzie stanu ma również przysłużać prawo wnoszenia projektów ustaw; wykonaniem ustaw zajmują się odpowiedzialni ministrowie; każdą ustawę ma kontrasygnować taki minister; rozporządzenia wydane w czasie, kiedy niejest zebrana rada stanu, są tylko prowizoryczne; rada stanu ma być zwoływana corocznie, a po każdem odroczeniu w przeciągu 3 miesięcy.

Szabel proponuje utworzyć wydział konstytucyjny, któremu mają być oddawane takie wnioski.

Brosche i koledzy wnoszą również projekt ustawy względem odpowiedzialności ministrów. Wszystkie wnioski będą drukowane i rozdane członkom.

Prezydent oznajmia interpelacyę *Riegera* do ministeryum stanu względem rady oświecenia i jej statutów. Jak dalece postąpiła ta sprawa? Czy rada oświecenia będzie miała tylko dydaktyczny czy także administracyjny zakres czynności?

Minister stanu odpowie na jednej z najbliższych sesyi.

Niższo-austryackie stowarzyszenie przemysłowe zaprasza izbę na przypadające dnia jutrzejszego jeneralne zgromadzenie.

Oddziały zostały wezwane, ażeby po sesyi zebrały się w swoich biórach dla utworzenia wydziałów.

Po przejściu do porządku dziennego mówił minister *Lasser* o projekcie ustawy względem zniesienia stosunku lenniczego.

Prezydent: Wniosek ten będzie oddany pod obradę wydziałowi.

Wniosek deputowanego *Fischer* względem zaproszenia znawców do obrad nad tą ustawą przyjmuje izba.

Minister *Schmerling* wyjaśnia projekt ustawy względem nieodpowiedzialności i nietykalności członków rady stanu i sejmów krajowych.

Ze względu na patryotyzm deputowanych i na życzenie rządu, ażeby jak największa otwartość cechowała obrady, mógł rząd właściwie uważać tę ustawę za zbyteczną, ale ponieważ żądały tego sejmy krajowe, i ponieważ ustawa taka, jeżli będzie wydana, musi rozciągać się na wszystkie prowincye, przeto przedkłada rząd niniejszy projekt ustawy; motywować go niepotrzeba, a wszelkie objaśnienia będą udzielane.

Izba rozstrzyga oddać i ten projekt pod obradę wydziałowi.

Prezydent: Czy izba zgadza się na wniesienie propozycyi deputowanego biskupa *Litwinowicza* względem dyet dla deputowanych?

Izba oświadcza się za wniesieniem.

Litwinowicz motywuje swój wniosek przykładem innych parlamentów, względem, że wysokie zadanie członków niepowinno być

utrudniane stosunkami materyalnemi, a nawet miejscowe stosunki Wiednia przemawiają za wnioskiem; do działania w wysokiej sferze potrzeba odpowiednych środków.

Prezydent: Potrzeba motywować tylko naglącą konieczność, nie zaś właściwą naturę wniosku.

Litwinowicz uzasadnia konieczność głównie właściwemi stosunkami swoich kolegów włościańskich.

Izba uznaje konieczność wniosku.

Litwinowicz motywując dalej swój wniosek przytacza, że także dawniejszy austryacki sejm państwa przyzwolił dyetę 7 złr., a od tego czasu zmieniły się znacznie stosunki. Co do wynagrodzenia kosztów podróży potrzeba zważyć, że deputowani niezawsze mogą używać tanich środków komunikacyjnych. Nakoniec wymaga równość wszystkich deputowanych, ażeby żaden z członków nie wzbraniał się przyjąć dyet; tym sposobem uniknie się najlepiej niemiłych aluzyi.

Także i ten wniosek odesłano do komisyi.

Prezydent proponuje odroczyć zgromadzenie do 25. b. m. Na przyszły porządek dzienny przypadnie drugie odczytanie przedłożonych dziś wniosków.

Izba uchwala odroczyć się do 27. b. m. Koniec posiedzenia o godzinie 12stej.

Na posiedzeniu izby deputowanych rady stanu z 13. maja odpowiedział minister finansów Plener na wniesioną do siebie interpelacyę względem podatków temi słowy:

Pierwsza interpelacya opiewa: „Jak dalece postąpiły kilkuletnie obszerne prace przygotowawcze i rozpoznania względem sprawiedliwszego i równiejszego wymiaru stałych podatków?"

Ministeryum finansów uznało już od kilku lat potrzebę, poprawić system stałego opodatkowania w Austryi, i w tym zamiarze kazało zbierać kilkoletnie daty, robiło próby i wyrabiało projekta reformy. Te projekta były rozważane na konferencyach ministrów i przedkładane Jego ces. Mości. Najjaśniejszy Pan postanowił najwyższem pismem własnoręcznem z 7. września 1859, żeby wszystkie te wnioski wzięła jeszcze raz pod ścisłą rozwagę bezpośrednia komisya.

Mogę przypuszczać, że wnioski projektu reformy są znane wysokiej izbie, ponieważ liczne artykuły i osobne broszury wyjaśniały ten przedmiot; pozwalam sobie przeto poruszyć tu dla zrozumienia tylko główne zarysy projektu reformy. Co do rodzaju dzieli projekt podatki stałe na realne i osobiste. Do realnych należą podatki od ziemi i od budynków. Co do podatku od użytkowania z budynków pominięto podział teraźniejszego systemu na podatek czynszowy i klasyczny podatek od budynków, trzymając się tylko zasady jedynego podatku. We względzie podatku zarobkowego stawi projekt reformy trzy klasy, mianowicie: 1) podatek zarobkowy od dochodu z samoistnych przedsiębierstw i gałęzi zarobkowania; 2) podatek zarobkowy od takiego dochodu, który zasadza się na płacy lub stosunku służbowym, a nakoniec 3) podatek od dochodu, który nie koniecznie z pracy wypływa. Co do peryodu podatków różni się projekt reformy w tem, że zamiast jednorocznego naznacza trzyletni peryod podatków. Pod względem uzyskania podstaw podatków zarzuca projekt teraźniejszy system, podług którego rozpoznawały i oznaczały organa rządowe pobór i oszacowanie aż do indywidualnej powinności podatkowej, a natomiast przyjmuje system własnego szacowania podatkujących.

Co do wymiaru podatków odstępuje projekt również od teraźniejszego systemu, który ustanawia wieczysty podatek, przyjmując natomiast system opodatkowania funduszów krajowych. Opodatkowanie funduszów krajowych mają proponować samodzielne organa a teraz reprezentacye krajowe, i przedkładać reprezentacyi państwa, by ułożyła z tego projekt opodatkowania dla całego państwa, a gdy potem kwota podatkowa będzie dla każdego kraju stanowczo oznaczona, pozostawi się krajowi samemu jej rozłożenie.

Co do organów stałego opodatkowania chce projekt reformy zarzucić dotychczasowy system zbyt rozwlekłego rządzenia i administrowania a ustanowić krajowe, powiatowe i gminne komisye podatkowe.

Najgłówniejszą jednak reformą jest to, że podstawa podatku gruntowego ma być inna. Dotychczas mamy stały kataster przychodu, gdzie oszacowanie wzorowego gruntu, to jest parceli w każdej klasie kultury i suma tych czystych przychodów, następnie ogólny przychód klasy kultury i znowu suma przychodów pojedyńczych parceli, które należą do kompleksu dóbr, ma dawać czysty przychód całego kompleksu dóbr. Projekt reformy zarzuca tę podstawę i uważa posiadłość gruntową z góry za całość gospodarczą ze względem na jej zaokrąglenie i inne stosunki gospodarcze, a chociaż przypuszcza także dla gmin szacowanie podług morgów, pozostawia przecież samoistnym organom gminy wykazanie ceny szacunkowej posiadłości stanowiących całość gospodarczą.

W łonie bezpośredniej komisyi oceniano rozmaicie ten wniosek. Mianowicie co do zasady własnego szacowania i opodatkowania funduszów robiono uwagę, że ten środek tylko tam dałby się przeprowadzić, gdzie rzeczywiście istnieją już samodzielne organa krajowe. Zaś co do katastru wartości była większość komisyi przeciw zaprowadzeniu jego. Utrzymywano, że stały kataster przychodu więcej nastręcza pewności; przyznając jednak, że ma rozmaite wady, stawiano wnioski poprawcze. Uznała też komisya, że nie należy za daleko rozciągać zasady stałości w teraźniejszym katastrze, zwłaszcza, że i tak potrzebna jest rewizya katastru. W tym względzie przytaczano szczególnie istniejący teraz w Tyrolu system perekwacyjny, który pochodzi jeszcze z przeszłego wieku, a w Niższej Austryi naglącą potrzebę rewizyi katastru. Zaś wnioski poprawcze, podane do istniejącego stałego katastru przychodu żądają głównie uproszczenia i ukrócenia procedury i żeby stały kataster przychodu zapewniał podatkującym większy udział w uskutecznianiu operatów katastralnych, a osobliwie, żeby podatkującym udzielane były wszystkie daty, potrzebne do wykazania czystego dochodu, gdyż tylko tym sposobem będą mogli zanosić skutecznie reklamacye przeciw czystemu dochodowi.

Na wnioski komisyi bezpośredniej wyszło najwyższe pismo własnoręczne z 7go lutego 1861, z poleceniem, ażeby wyrobiony został nowy projekt i żeby kwestyę względem urządzenia katastru podatku gruntowego zostawiono do późniejszego rozstrzygnięcia.

W tym projekcie ma być wyrzeczona ta zasada, że na przyszłość będzie rozpisywany podatek gruntowy, budynkowy i zarobkowy podług funduszów krajowych i że rozkładanie ich w każdym kraju koronnym ma być pozostawione reprezentantom samych podatkujących w drodze stosownych instytucyi organicznych i pod kontrolą państwa.

Kataster przychodu gruntowego w Niższej Austryi ma być podług wniosków poprawczych komisyi bezpośredniej, a istniejący w Tyrolu kataster wartości na podstawie zaproponowanej z ministeryum wzięty pod rewizyę. Na zasadzie tą drogą doświadczeń będzie w swoim czasie wyrobiona i przedłożona powszechna ustawa katastralna.

Kwestya zaś względem katastru wartości będzie zachowana na późniejszy i przy rozważaniu jej będą zastosowane doświadczenia, zebrane z przeprowadzenia rewizyi w Tyrolu i Niższej Austryi, które na wszelki sposób nastręczą nam materyał do uzasadnienia wniosków. We wszystkich innych stosunkach, względem podatku gruntowego, budynkowego i dochodowego będą w sposób konstytucyjny przedłożone sejmowi państwa nowe wnioski.

Druga podana mi interpelacya odnosi się do rezultatu przeszłorocznej komisyi rozpoznawczej względem opodatkowania gorących napojów podług ilości i stopni wyrobu, zamiast opodatkowania objemu zacieru.

Na tę interpelacyę odpowiedział już po części pan minister stanu oznajmieniem przygotowanych wniosków rządowych. Ja zaś dodam to jeszcze: Komisya przeszłoroczna rozstrzygnęła, że teraźniejsze obciążenie gorzelnictwa nie wypływa z wysokości podatku, ale raczej ze sposobu opodatkowania, i że na przyszłość ma być wymierzany podatek podług ilości i stopni płynu. Już w zeszłym roku kazałem wyrobić projekt i byłem gotów przedłożyć go wzmocnionej radzie państwa. Ale zaszły przeszkody, które zniweczyły ten zamiar. Potrzeba więc było korzystać z odwłoki aż do zebrania się niniejszej rady stanu, zbierać dalsze doświadczenia i robić nowe próby. Z tym sposobem opodatkowania łączy się bowiem pewien przyrząd kontroli, którego próbowano w kilku krajach koronnych po największej części z pomyślnym skutkiem. Otóż na podstawie wniosków komisyi i z zastosowaniem swych doświadczeń wyrobiony został projekt ustawy, który przedłożony będzie wysokiej radzie stanu.

(Doniesienia z Węgier. — Doniesienia z Kroacyi.)

Peszt, 13. maja. Już o godzinie 9tej zrana, a zatem na godzinę przed rozpoczęciem dzisiejszego posiedzenia sejmowego były przepełnione publicznością galerye izby niższej a nawet i sala posiedzeń zapełniła się nie tylko deputowanymi, lecz i liczną publicznością. O godzinie 10. prezydent zagaił posiedzenie. Tissa Kalman wnosi, aby uchwalić żałobę krajową po śmierci Telekiego, i krzesło jego w izbie pozostawić niezajętem. Balug Janos odwołując się na inne podobne wypadki wnosi, aby o tem smutnem wydarzeniu zawiadomić inne parlamenta. Wniosek ten upada, a wnioski Tissy Kalmana jednomyślnie przyjęte, zaczem uchwalona dwutygodniowa w całym kraju żałoba.

Poczem przystąpiono do porządku dziennego, i Deak wezwany na mownicę zabrał głos za wnioskiem, aby uchwalić adres do Najjaśniejszego Pana. Sejm zebrał się, były jego słowa na wyraźne wezwanie Najjaśniejszego Pana. Niedokładność zaszła co do formy przy akcie abdykacyi, nie może być stanowczą przeszkodą do obopólnego porozumienia się. Węgry nie powinny zrywać z dyplomacyą europejską, która uznała powszechnie dziś panującego Monarchę. Naród powinien zatem przemówić w formie adresu. Zarzuci kto może, że adres jest prośbą, a naród powinien jedynie wyrazić swe skargi i uciążliwości i wydać manifest. Lecz nawet najwolniejsze ludy podają adresy bez poddańczej uniżoności nie poniżając się do próśb. Manifestem przemawia się, gdy układy końcem porozumienia się spełzną na niczem, lecz manifestem nie rozpoczyna się układów. Jeśli opinia publiczna potępia formę adresu, mowca odwołuje się do wyższego sędziego, który stoi ponad opinią, mianowicie do własnego sumienia.

Po mowie Deaka przerywanej mnogiemi oklaskami powstał Nyary i żądał, aby wniosek Deaka był wydrukowany i rozdany członkom izby. W końcu dodał, że Deak nie ma prawa z góry odpowiadać zarzuty, z którymi nikt się jeszcze nie odezwał. Wielu członków uczuło się tem obrażonymi.

Deak odpowiedział, że zna formy parlamentarne, i że to ułatwia dyskusyę, gdy mowca z góry obmyśli i zbija zarzuty. Czyni uwagę, że nikogo nie wymienił, niczyjego zdania wyraźnie nie dotknął — zbijając zarzuty nie myślał o nikim z posłów osobiście,

ecz miał na myśli zarzuty, które mu poza izba uczynić mogą; mniema zatem, że nikogo obrazić nie mógł. i stanowczo zarzut ten od siebie odrzuca.

Następnie prosił o głos Józef Madarasz, lecz prezes sam zabrał głos i oznajmił, że mowa Deaka będzie wydrukowana do jutra do godziny 9tej zrana i rozdana członkom izby w kancelaryi sejmowej.

— Wydział sejmu kroackiego wypracował ustawę określajaca stosunek królestw Dalmacyi, Kroacyi i Slawonii do Węgier. Ustawa ta potwierdza istniejace od r. 1848 odłaczenie rzeczonych królestw od Węgier jako prawomocne, i ogłasza je niezawisłemi od Węgier. Następnie oświadcza sejm w tej ustawie, że nie przyznaje mocy praw konstytucyjnych rozporzadzeniom rzadu austryackiego wydanym w ciagu ostatnich lat dwunastu. Naród jednak oświadcza się dobrowolnie za związkiem z Węgrami, lecz bez zależności. Stosunek ten będzie określony dokładnie za pośrednictwem obu sejmów i otrzymawszy najwyższą sankcye Króla konstytucyjnego w formie *pactów conventów* będzie wciągnięty w księgę ustaw, a sejm spólny węgierski połączonych Królestw będzie miał moc międzynarodowy ten układ zmienić wedle potrzeby lub nawet znieść całkowicie.

Anglia.

(Lord Russel o Austryi.)

Londyn, 12. maja. Na wczorajszem posiedzeniu izby niższej lord John Russel na interpelacye mr. Peawcke odpowiedział: Zdaniem mojem nie stosownie byłoby przedkładać żądane depesze, ponieważ nie wyjaśniają zbliska rodzaju i szczegółów konstytucyi austryackiej. Są także wprawdzie pomiędzy niemi dokumenta urzędowe, lecz te można znaleźć w gazecie wiedeńskiej. Pierwsza konstytucya jest bez wątpienia zawsze dla nas przedmiotem wielkiej wagi, lecz głos stanowczy o niej należy się tylko rządowi austryackiemu. Cesarz nadał swoim ludom konstytucyę, ugruntowaną na zasadach wolności. Niedawno obwieścił protestanckim poddanym swoim zupełną wolność wyznania — a to kwestya, o której nieraz nasuwała mi się uwaga, że protestanci cesarstwa zasługiwali na więcej względów, niż ich doznawali pierwej. — Szanowny poprzednik słuszną robi uwagę, że konstytucya państwa w całości polega na zasadach senatu amerykańskiego. O ile ten system okaże się trwałym, tego powiedzieć nie możemy. Bądź co bądź miło nam jest widzieć, ze uznano zasady samorządu, że narodowi przyznano prawo stanowić swego opodatkowania. Nie sądzę, by był kto przeciw Austryi tak uprzedzonym, by nie pragnął, aby Cesarz i jego ludy zgodnie tą drogą wzajemnie postępowali. Lecz zachodzą jeszcze inne trudniejsze kwestye. W państwach, które składają się z różnych narodowości, nie podbudzi taka konstytucya rządu przeciw ludowi. lecz odmiennym plemionom otwiera szerokie pole zawiści. Gdy Alexander I. nadał Polsce konstytucye, rosyjscy jego poddani z odrazą poglądali na te przyzwolenia; podobnież liberalna prasa Wiednia gorszy się z wolności Węgrom nadanych. Mniemam, że Cesarz austryacki pragnął szczęścia Węgrów, lecz lud węgierski przywiazany jest do dawnych zasad swojej konstytucyi. Nie zaprzeczam, że konstytucya węgierska z r. 1848 doprowadziłaby do rozerwania cesarstwa. Życzyćby należało, aby konstytucya węgierska dała się pogodzić z jednością państwa. Tak trudną kwestyę może rozstrzygnąć tylko mądrość dyplomatów, którzy znają te kraje, a byłoby to wielkiem uchybieniem w obec obcego rządu, chcieć mu poddać sposób, jak ma zadanie rozwiązać. My z naszej strony możemy tylko okazać Cesarzowi, ludom austryackim i Węgrom nasze serdeczne współczucie, i życzyć z całej duszy, aby to państwo, obok którego nie wczoraj ani przedwczoraj, lecz od tak dawna w tylu bitwach stawaliśmy w szeregu, aby to państwo pokonało wszystkie trudności i stanęło w nowej postaci. Względem Wenecyi nie stanowczo powiedzieć nie mogę; lecz skłaniam się wielce ku zdaniu szanownego poprzednika mego. — Był to zawsze dla Austryi ciężar nie mniejszy, jak owe belgijskie prowincye, za które Wenecyę otrzymała, a nadto jest i będzie wiecznie dla Austryi własnością niepewną. Zresztą podnoszą się przeciw Austryi skargi niesłuszne. Dowiaduję się z depeszy hr. Rechberga, że stan oblężenia Wenecyi zniesiono zaraz po traktacie w Villafranca i nie zaprowadzono go więcej, podczas gdy hr. Cavour utrzymuje inaczej. Prawdą jest, że odbywają się tam ciągle demonstracye anti-austryackiego usposobienia, i bywają karane. Mówią o tem jako o rzeczy, która obchodzi całą Europę. Tuszę, że przyjdzie dzień, w którym ta kwestya załatwi się bez wojny za zgodą Austryi, Włoch i mocarstw europejskich. — Można mię nazwać politykiem starofrankońskim, ale powtarzam, że gorąco pragnę, aby ożyła pomyślność i siła Austryi.

Francya.

(Wiadomości bieżące. — Neutralność w sprawie amerykańskiej.)

Paryż, 12. maja. *Monitor* donosi, że poseł Stanów zjednoczonych Ameryki p. J. Faulkner miał dziś pożegnawczą audyencyę u Cesarza.

— *Opinion nationale*, która ma zostawać w bliższych stosunkach z księciem Napoleonem, zapewnia, że zrobiony został ważny krok ku załatwieniu sprawy rzymskiej przyjęciem zasady mieszanej załogi w Rzymie. Część wojsk francuskich powróciłaby do Francyi, a miejsce jej zajęłoby wojsko piemonckie.

— Rząd francuski zalecił okólnikiem wysłanym do posła francuskiego w Washyngtonie p. Mercier wszystkim swym konzulom w Stanach zjednoczonych najściślejszą neutralność. Obadwa prezydenci stron wojujących oświadczyli, że chcą pozostawać w jak najlepszem porozumieniu z Francyą.

Prawo drukowe ma być złagodzone; mianowicie zniesione ma być prawo zakazać dziennik po dwukrotnem ostrzeżeniu. Projekt tej ustawy będzie temi dniami przedłożony radzie stanu. *Gazeta augsburska* zaprzecza tej wiadomości.

Opinione donosząc o proteście konzula Obojga Sycylii w Bordeaux p. Meyer, rozbiera powody, dla których Francya nie uznała potąd urzędownie tak zwane królestwo Włoch. Organ Cavoura nie uważa za dostateczne poparcie moralne, którem Francya radaby zaspokoić Włochy. Organ ten jest przeciwnie zdania, że nadszedł czas, aby rząd cesarski otwarcie i urzędownie uznał królestwo Włoch, jeżeli nie chce stanąć po stronie nieprzyjaciół włoskich i użyczyć pomocy ich usiłowaniom.

Turcya.

(Wiadomości bieżące. – Rozterki na pograniczu montenegryńskiem. Izby księstw wołoskich.)

Konstantynopol, 4. maja. Porta otomańska zawarła układ z bankiem francuskim, aby zaspokoić wierzycieli w Gałacie, Marsylii i Londynie. — Dziennik urzędowy turecki potwierdza, że komisya europejska wyjechała do Hercegowiny. Poseł francuski de Lavalette pozostaje nadal w Konstantynopolu. Omer Basza otrzymał w darze od Sułtana 2000 piastrów. Korweta francuska popłynęła do Bejrutu, aby zabrać ztamtąd komisyę europejską. *Levant Herald* oskarża kapitana Magnan o agitacye polityczne na Wschodzie. — Traktat handlowy francusko-turecki podpisany. Porta zamyśla uspokoiwszy Hercegowinę ogłosić Kleck i Lutorynę wolnemi portami. Biskup z Philippopolis odwieziony na górę Atos na wygnanie. W Adryanopolu zaszły kłótnie religijne między Grekami a Bułgarami. — Wczoraj inaugurowano kolej żelazną między Smyrną a Turboli.

Journal de Const. donosi z Belgradu, że banda z 25 ludzi wpadła z Serbii na terytoryum tureckie i usiłowała wzniecić zaburzenia. Książę Michał zawiadomił o napadzie władze tureckie, które natychmiast wysłały siły zbrojne. Napastnicy otoczeni, wzbraniali się złożyć broń; wszystkich więc, z wyjątkiem sześciu, wycięto w pień. Tych sześciu jeńców odesłano do Konstantynopola.

Dziennik wyżej rzeczony przypomina także artykuł *Monitora* z listopada 1858 r., w którym podano do wiadomości, że dnia 8. listopada 1858 r. reprezentanci wielkich mocarstw w Konstantynopolu, porozumiawszy się z rządem tureckim, zatwierdzili granice między Turcyą a Czarnogórą tak jak je umyślna komisya oznaczyła i podpisali protokół, „który pomiędzy obu stronami miał ustalić zgodę, i zapobiedz powrotowi smutnych nieporozumień, jakim spiesznie koniec należało położyć dla dobra ludzkości i powszechnego pokoju.“ — Przytaczając te słowa, dodaje *Journal de Constantinople*, że skutek wcale tu nie odpowiedział oczekiwaniom, że Montenegryni burzyli pokój tak jak pierwej, że ludność hercogowińską buntowali, i rząd turecki zmuszali, trzymać ciągle na granicach montenegryńskich znaczne siły wojenne z narażeniem skarbu na ogromne straty; stan ten, dłużej cierpianym być nie może. Delegacya europejska powinnaby zbadać stosunki chrześciańskiej ludności w prowincyach, które graniczą z Austryą, a wtedy pokazałoby się, że chrześcianie doznają należnej opieki, jakoteż że bunty, które Montenegrynie zażegają, niczem usprawiedliwione być nie mogą.

W jednym z późniejszych numerów *Journ. de Constantinople* donosi, że Porta otrzymała pomyślne wiadomości od granicy montenegryńskiej: na widok znacznych sił zbrojnych, Montenegryni opuścili wszystkie swoje stanowiska.

Journ. de Constant. poczytuje wiadomości z Bukaresztu z d. 30. kwietnia za godne uwagi. „Nowe wybory, pomimo wszelkich usiłowań ministeryum wprowadziły znowu do izby w Bukareszcie tych samych ludzi, te same dążności, tę samą większość; uchwałę względem oskarżenia ministeryum przyjęto większością 35 głosów przeciw 15. Przy tej sposobności bracia powstawali z zapalczywością przeciw braciom. Książe Kuza chciał ministeryum zapewnić zwycięstwo, lecz to było niepodobna. Pan Katardzi, któremu polecono utworzyć nowy gabinet, nie mógł sobie dać rady, Książę więc widział się być zmuszonym mianować ministrów tymczasowych.

Panowie Mauvrogeni i Pano utworzą w Bukareszcie nowy gabinet, który dla obu księstw zjednoczonych zdaje się być przygotowany. Książę z zapałem odpowiedział na wniosek względem unii, która 48 deputowanych podpisawszy, izba jednogłośnie przyjęła; trzymając w ręku depeszę mówił, że połączenia obu księstw można spodziewać się w końcu bieżącego miesiąca; depesza zawiadamia go, że Porta zezwala na unię, a rząd turecki bierze inicyatywę; w końcu rzekł: widzicie moi panowie, że przewidziałem życzenia wasze, które już nie są niebezpieczne dla kraju.

Skargi na ministeryum są: aby ukryć nieprawne postępki swoje, ministeryum zażądało rozwiązania izby, i obwiniało ją o wdzieranie się w przywileje innych władz; wszelkiemi środkami administracyjnemi i sądowemi wywierało wpływ na wybory do izby.

— Porta rozpoczęła już sprzedaż znacznej liczby dóbr państwa położonych częścią w Rumunii, częścią w Anatolii wystawionych na publiczną licytacyę, i poleca prowadzić ją co trzy dni w tygodniu.

— Fuad Basza przybył do Damaszku 29. marca, i zatrudnia się rozdzieleniem nagród pieniężnych.

— Komisya śledcza w Bośnii i Hercogowinie otrzymała polecenie rządu tureckiego wydać proklamacyę do ludności i wezwać

powstańców do spokojności z przyrzeczeniem zupełnej amnestyi. Prócz tego przyrzeczono także zniżenie podatków; podatki zaś zaległe nie będą wcale egzekwowane.

Doniesienia z ostatniej poczty.

Lwów, 18. maja. Według doniesienia naczelnika obwodu Kołomyjskiego do tutejszego wys. c. k. Namiestnictwa telegrafem wybuchł dnia 15go b. m. w mieście Kolomyi o godzinie 3ciej po południu pożar i zniszczył trzy domy przy głównym trakcie z Nadwórny. Dalszemu szerzeniu się pożaru powiodło się położyć tamę. O godzinie 9tej tegoż dnia wieczorem wybuchł ponownie ogień w rynku i pochłonął całą południową pierzeję domów, tudzież całą prawie południową część miasta. Spłonęło 61 kamienic i 128 pomniejszych zabudowań. Domy te były prawie wszystkie zabezpieczone w Towarzystwach ogniowych. Rzeczy i sprzęty po większej części uratowano. Rządowe śledztwo co do przyczyny i sprawców tego wypadku, tudzież co do wysokości szkody poniesionej toczy się.

Tejże nocy żołnierz stojący na straży przy gmachu c. k. dyrekcyi finansów, strzelił do głuchego żebraka, który na trzykrotne wezwanie nic nie odpowiedział. Żebrak ugodzony kulą padł na miejscu.

Arad, 15. maja. Dziś przed południem było w kościele ewanielickim żałobne nabożeństwo za duszę Telekiego; podtenczas były zamknięte wszystkie sklepy, kawiarnie i domy gościnne, i w mieście panowała największa spokojność. — Kilkuset obywateli tutejszych przesłali Deakowi telegrafem gratulacyę i wotum ufności.

Zagrabie, 15. maja. Na dzisiejszem posiedzeniu sejmu krajowego odczytano reskrypt cesarski na ostatnie przedstawienie względem Pogranicza wojskowego i Dalmacyi. Debaty były żwawe. W końcu postanowiła izba przydzielić ten reskrypt pojedyńczym sekcyom a potem postawić na porządku dziennym. Wolne wybory w pułkach, podlegających tutejszej komendzie jeneralnej, rozpisał już Ban; reprezentanci Pogranicza przybędą do 27. b. m. na sejm. — Na wieczornem posiedzeniu odczytano sprawozdanie komisyi sejmowej z wyborów w Samoborze.

Paryż, 16. maja. Na wczorajszem posiedzeniu senatu oświadczył Billault, że ponieważ Anglia nie chce przedłużenia okupacyi ustąpią Francuzi z Syryi 5. czerwca. Jeżeliby to pociągnęło za sobą szkodliwe skutki, pokaże się, że zapoznano radę Francyi. Nie Francya to lecz Europa opuści Syryę. Dalej oznajmił minister, że po odejściu wojska będzie krążyć na wodach bejruckich sześć francuskich okrętów wojennych, które jak się zdaje będą dostateczne, by powstrzymać zamachy mordercze. Anglia wie o tem i łączy się z nami. Jej pawilon będzie powiewał obok naszego i obok rosyjskiego. Jeśliby się okazała potrzeba innych kroków, będą one przedsięwzięte. W końcu odczytał Billault okólnik Thouvenela z 3. maja i dodał, że Francya uwolniona od mandatu europejskiego, odzyskuje całą swoją wolność osobistą. — Senat wotował za porządkiem dziennym.

Marsylia, 15go maja. Listy z Bejrutu donoszą, że dopuszczano się zamachów na żołnierzy francuskich. Turków karali żołnierze kijami.

Londyn, 15. maja. Proklamacya Królowy zaleca poddanym zachowywać się neutralnie w obec teraźniejszych zatargów amerykańskich i niebrać udziału w wojnie; przekraczającym ten zakaz odmówi rząd angielski wszelkiej opieki.

Turyn, 15. maja. *Italia* powiada o reakcyi w Monticelli, że na tamtejszych wzgórzach oszańcowało się do 700 stronników burbońskich, a włościanie z okolicy powiększyli ich liczbę na 1200 ludzi. Oddział Bessaglierów został pobity i poszedł w rozsypkę; dopiero za nadejściem dwóch półków, które wylądowały w Gaecie, można było obsaczyć Monticelli, które jednak wzmocnione posiłkami i opatrzone w żywność opiera się dotąd. W Neapolu kursują zawsze jeszcze fałszowane monety.

Przyjechali do Lwowa.

Dnia 17. maja.

Hotel rosyjski: PP. Stefanowicz Szczepan, z Bojan. — Łodyński Stan., z Nikorzec. — Kaz. hr Wodzicki, z Olejowa

Hotel europejski: Sobolewski Stanisław, z Draganówki.

Hotel angielski: Jan hr. Würth, z Wiednia. — Siarczyński, z Streptowa.

Hotel Kuhna: Padlewski Jan, z Sokala.

Zajazd podolski: Łokaciejowski Ludw., Łokawiec.

Pod tygrysa: Bogdanowic Makar., z Przemiczulek.

Wyjechali ze Lwowa.

Dnia 17. maja.

PP. Zakrzewski Jak., c. k przeł. pow., do Drohobycza. — Niezabitowski Napol., do Nakła. — Rosnowski Fel., do Urojowiec. — Malczewski Julian, do Skwarzawy. — Malinowski Lubin, do Ostrowczyka. — Starzyński Boj., do Derewni. — Pierzchała Ign., do Uszkowiec. — Kunaszewski Wład., do Kutyszcza. — Wojczyński Alfr., do Tuligłów. — Frank Ferd., do Nahaczowa. — Gizowski Jan, c. k. kapitan pens., do Szczurowiec.

Spostrzeżenia meteorologiczne we Lwowie.

Dnia 16. maja 1861.

Pora	Barometr w mierze parys. sprowadzony do 0° Reaum	Stopień ciepła według Reaum.	Stan powietrza wilgotnego	Kierunek i siła wiatru	Stan atmosfery
7. god zrana	326.64	+ 6.4	89.5	wschodni sł	jasno
2. god. po poł.	325.55	+ 12.0	49.7	„ „	„
10. god. wiecz.	324.08	+ 8.0	74.9	„ „	„

TEATR.

Dziś opera niemiecka: „**Norma.**" — Pierwszy występ pani Schröder-Chaloupka.

Kurs lwowski.

Dnia 17. maja		gotówka zł.	gotówka c.	towarem zł.	towarem c.
Dukat holenderski	wal. austr	6	53	6	61
Dukat cesarski	„ „	6	55	6	63
Półimperyał zł. rosyjski	„ „	11	25	11	58
Rubel srebrny rosyjski . . .	„ „	2	19	2	23
Talar pruski	„ „	2	8	2	12
Polski kurant i pięciozłotówka . . .	„ „	—	—	—	—
Galicyj. listy zastawne w. a. za 100 zł.	bez kuponów	81	80	82	20
„ „ „ m. k. za 100 złr.	bez kuponów	85	75	86	25
Akcye gal. kol. żelaz Karola Ludwika	bez kuponów	156	50	159	25
Galicyjskie obligacye indemnizacyjne	bez kuponów	67	63	68	50
5% Pożyczka narodowa	bez kuponów	79	—	80	—

Kurs listów zastawnych w gal. stan. Instytucie kredytowym.

Dnia 17. maja	Instytut kupuje zł.	Instytut kupuje c.	Instytut sprzedaje zł.	Instytut sprzedaje c.	Za kupon wypada zł.	Za kupon wypada c.
Dawne prócz kuponów 100 po w.	85	89	86	73	1	$58\frac{2}{3}$
Nowe „ „ 100 „ „	81	80	82	69	1	$51\frac{1}{9}$

Telegrafowany kurs wiedeński papierów i weksli.

Dnia 17. maja.

Z pożyczki narod. po 5% za 100 złr. 80.—. Metaliki po 5% za 100 zł. 68.50; po $4\frac{1}{2}$% za 100 zł. —.—; po 4% za 100 zł. —.— Obligacye indemnizacyjne: Niższej Austryi po 5% za 100 zł. —.—; Węgier —.—. Galicyi —.—; Bukowiny —.—; Akcye Banku narodowego sztuka 780.—; instytutu kredytowego dla handlu i przemysłu 175.30; niższo-austr. towarzystwa eskomtowego —.—.

Listy zastawne. Galic. instyt. kred. po 4% za 100 zł. —.—.

Wexlowy. Srebro za 100 zł. połudn. niemieck. waluty 140.—. — Lipsk za 100 talarów —.—. Londyn za 10 funtów szterl. 140.75. Medyolan za 100 zł. waluty austryack. —.—. Paryż za 100 fr. —.—.

Kurs złota. Dukaty ces. mennicze 6.65, dukaty ces. pełnej wagi —.—. korony —.—, półkorony —.—. Srebro 140.—.

KRONIKA.

Doktor medycyny W. August Noskiewicz, znany już publiczności tutejszej, powrócił temi dniami z całorocznej podróży naukowej po Niemczech i Francyi i rozpoczął nanowo swoją praktykę lekarską. Ordynuje w dawnem pomieszkaniu swojem w domu hr. Karnickiego przy ulicy Majerowskiej na II. piętrze od godziny 11. do 1. w południe.

(Przestępstwa targowe) Urząd targowy stołecznego miasta Lwowa ukarał w pierwszej części miesiąca maja 1861 częścią pieniądzmi i częścią aresztem, konfiskatą podejrzanych artykułów: za przekupstwo 6 osób, za niedozwolony handel 1 osobę, za potajemne zarznięcie bydlęcia 1 osobę, za sprzedawanie w święto 4 osoby, za sprzedawanie niewypieczonego chleba 4 osoby, za przekroczenie instrukcyi cymentniczej 22 osób.

Prócz tego rozpoznawano i ważono w mieście jako też po wszystkich 4 dzielnicach miasta Lwowa wszelkie gatunki pieczywa, a stosunek wagi i cen u pojedynczych piekarzy przedstawia szczegółowy wykaz.

(Ludność poddańcza w Rosyi) jest bardzo nierówno podzielona. Stosunkowo jest mało jej w północno-wschodnich guberniach, z pierwotną ludnością fińską, i w Nowej Rosyi, gdzie n. p. w Tauryi wynosi tylko 7 procentu, a w Besarabii niewiele nad 1 procent ogólnej ludności. Natomiast jest w centralnej Rosyi wielkie, łączne terytoryum, złożone z 20 gubernii rozległości do 20.000 mil kwadratowych, na którem śród ludności liczącej 21,800.000 dusz znajduje się do 13 milionów poddanych. Na tem terytoryum więc stanowią poddani prawie 60% całej ludności. Przestrzeń jego otacza jak oazę gubernię moskiewska, gdzie liczba poddanych wynosi zaledwie 37.28 procentu ogólnej ludności. Zestawiwszy te gubernie podług stosunku ludności poddańczej do wolnej, utworzy się następująca skala z procentem ludności poddańczej: Smoleńsk 71.67; Tula 68.81; Mohilew 66.49; Jarosław 63.77; Kaługa 62.70; Wołyń 59.55; Mińsk 59.53; Witebsk 59.38; Niżnyj Nowgorod 59.12; Kostroma 58.89; Kijów 58.61; Podole 57.76; Riazań 55.65; Włodzimierz 56.26; Pskow 55.57; Nowgorod 52.65; Twer 51.74; Orel 51.20; Grodno 49.17; Wilno 48.25. Po tych 20 guberniach następują: Pensa 46.75; Saratow 41.30; Czernichów 40.75; Tambow 40.37; Simbirsk 39.60; Kursk 39.35; Połtawa 37.98; Moskwa 37.28 i Kowno 36.71. Jeśli połączymy wszystkie te gubernie razem, pokaże się, że w centrum Rosyi na ziemi najżyźniejszej tworzą łączne terytoryum rozległości 29.000 mil kwadratowych z ludnością liczącą do 34 milionów, między któremi zostaje 18 milionów, zatem przeszło połowa w stanie poddaństwa. Cała Rosya zachodnia, prawie cała Rosya południowa (z wyjątkiem 3 północno-wschodnich gubernii Archangelu, Olonezu i Wologdy i południowo-wschodniej gubernii Woroneskiej), z Kanatów, Kazanu i Astrachanu, gubernie Simbirsk, Pensa i Saratów, nakoniec Mała Rosya z wyjątkiem gubernii Charkowskiej należą do tej grupy.

Główny Redaktor *M. Szrzeniawa Sartyni.*

Z c. k. galic. drukarni rządowej.